

Turun tuomiokirkko 1400-luvulla – Tekstivastine

Video on katsottavissa osoitteessa https://youtu.be/4o8Sa2z_Rkg

Video alkaa ulkoa. Huivipäinen nuori nainen seisoo leveillä kiviportailla valtavan kokoisen tiilirakennuksen sivulla. Portaat johdattavat jyrkälle tummalle ovelle. Rakennus jatkuu kauas kuvan ulkopuolelle, sen seinä täyttää kuvan koko taka-alan. Seinässä näkyy useita valkoreunaisia ikkunoita, taempaan kuvan oikeassa laidassa näkyy myös toinen vanhannäköinen ovi. Naisen vierellä näkyy suurikokoinen vakavaa miestä esittävä pronssipatsas. Patsaan jalustassa lukee ”Mikael Agricola”. Oppaalla on keskiaikaisen näköinen limenvihreä villamekko, jota koristaa viivoilla kahdeksaan osaan jaettu kärrynpyörän näköinen ympyrä. Mekon alla naisella on harmaanruskea, pitkähihainen alusmekko. Taustalla kuuluu tuulen kohinaa.

”Tervetuloa Turun tuomiokirkkoon vuonna 1400”, nainen toivottaa iloisesti. Ruutuun ilmestyy nimi ”Eeva-Kaisa Ahlamo” ja sen alle ”Kaisa Pietarintytär”.

”Minun nimeni on Kaisa Pietarintytär, ja kerron teille hieman tästä minulle niin rakkaasta kirkosta”, Kaisa selittää, osoittaen kädellään ensin itseään ja sitten takanaan kohoavaa punatiilistä tuomiokirkkoa. Hän puhuu selkeällä ja kuuluvalla äänellä, painottaen puhettaan vaihtelevin ilmein ja äänenpainoin.

”Tutkijoilla on hieman erilaisia käsityksiä siitä, kuinka laaja Turun tuomiokirkko oli vuonna 1400. Erään teorian mukaan satavuotias tuomiokirkko oli kuitenkin jo laajennettu 1300-luvulla niin suureksi, että runkokuone eli kirkkosali oli suunnilleen sen kokoinen kuin nykyäänkin. Mennään katsomaan, miltä tuolla sisällä näyttää”, Kaisa kehottaa kirkkoon viitaten ja hymyilee kameralle. Hän kääntyy, nostaa molemmin käsin pitkiä helmojaan ja kiipeää kivisiä portaita ylös.

Kuva muuttuu kirkon sisälle. Kaisa astuu sisään ulko-ovesta hämääseen asehuoneeseen ja jatkaa nousuaan sisäportaita pitkin kohti kirkkosalia. Tilaan pääsee valoa ainoastaan yksinäisestä 12-ruutuisesta ikkunasta. Lähikuvassa näkyy vanha ovi koristeellisine kädensijoineen. Ovi painautuu kiinni hiljaa Kaisan takana. Seuraavaksi kuva on kirkkosalista. Kaisa seisoo kirkon sivulaivalla oven vieressä. Käytävä jatkuu hänen takanaan kauas kirkon etuosaan, vieressä näkyy penkkejä. Virsikirjat on aseteltu pinoihin virsikirjahyllyille.

”Koko keskiajan kirkon pääsisäänkäynti oli tässä Tuomiokirkon eteläisellä sivulla”, Kaisa kertoo osoittaen oikealla kädellään ovea, josta juuri astui sisään kirkkosaliin. ”Sieltä tultiin hämärän asehuoneen kautta portaita ylös, vihkivesiastian luona tehtiin ristinmerkki, ja sen jälkeen voitiin astua tänne kirkkosaliin.”

Kaisan selittäessä ruudulla näkyy jälleen kuvaa asehuoneesta. Oven vieressä on pieni levennys, joka näyttää siltä, kuin se olisi pöytä, johon sopii kulho. Kaisa tekee ristinmerkin: hän esittää kastavansa sormet veteen, jota olisi ollut kulhossa tuolla kohdalla, koskettaa sormillaan otsaansa, rintaansa ja sitten vasenta ja sen jälkeen oikeaa olkapäätänsä samalla niiaten. Sen jälkeen hän siirtyy kohti kirkkosalia.

Kamera seuraa Kaisaa, joka kävelee ovelta ruskeiden kirkonpenkkien välistä poikkikäytävää pitkin kohti kirkon keskikäytävää.

”Kirkon torni, joka jää vasemmalle, oli rakennettu jo 1300-luvulla, vaikka se ei ollutkaan vielä 1400 niin korkea kuin nykyään”, Kaisa kertoo, viitaten kädellään tornin suuntaan. Kamera kuvaa kirkon takaosaa ja keskilaivan mahtavia holvikaaria sekä uhkeita urkuja, jotka nousevat korkeuksiin kirkon sisällä. ”Idässä, oikealla, oli kirkon pääkuori, kirkon ydin, jota ympäröi kuoriaitaus”, Kaisa jatkaa kääntyen keskikäytävällä kohti pääkuoria. Kamera seuraa hänen katsettaan ja näkee ylvään kirkkosalin nyt toisesta kulmasta.

Keskikäytävää astelee kolmen ihmisen seurue kohti itäpäädyssä sijaitsevaa alttaria komeine alttaritauluineen. Yksi turisteista kantaa hattuaan kädessään. Etualalla penkissä istuu turisti ja lukee kirjaa.

”Tuomiokirkko oli holvattu kolmilaivaiseksi hallikirkoksi jo 1300-luvulla”, Kaisa kertoo. Kamera hyppää taas kirkon itäpäättyyn ja tarkastelee sitten lähempää ensin sivulaivojen hämää holkattoja, joita koristavat punavalkoraitaiset ruoteet, ja sen jälkeen katon rajassa olevien ikkunoiden valaisemaa keskilaivan kattoa, jota tähtiholvit koristavat. Korkealla holveissa avautuvista ikkunoista tulvii valoa kirkkosaliin. Taustalla Kaisa selittää: ”Holvit olivat kaikissa laivoissa nykyisten sivulaivojen korkeudella. Keskilaiva kohotettiin basilikakorkeuteen vasta 1400-luvulla.”

Kamera palaa kirkonpenkkien rajaamalle keskikäytävälle. Suoraan edessä, koristeisen saarnastuolin lähellä seisoo Kaisa. Kamera astuu lähemmäs Kaisan jatkaessa opastusta.

”Keskiajalla kirkon pääalttari oli paljon lähempänä kirkon keskiosaa kuin nykyään. Sitä ympäröi joka puolelta puinen kuoriaitaus, jonka sisälle seurakunnalla ei ollut asiaa”, Kaisa valaisee viitaten kädellään ympäröiviin punatiilin reunustettuihin pylväisiin. ”Kuoriaitauksen kirkonsivuisen puolen yläosassa oli iso triumfikrusifiksi, suuri risti, jonka ohi ei voinut olla kulkematta tekemättä ristinmerkkiä ja kumartamatta.”

Kaisa siirtyy keskikäytävältä lähemmäs kirkon pohjoispuolella sijaitsevaa saarnastuolia. Saarnastuolin jalkaa koristavat kultaiset lehdet ja se näyttää korinttilaiselta pylväältä. Sen vaalealla pohjalla on kultaisia ja vaaleansinisiä korostuksia. Saarnastuoli nojaa pylvääseen, jossa on pieni syvennys runsaan parin metrin korkeudella. Taempana, pylvään vasemmalla puolella kirkon seinässä on suurta ikkunaa muistuttava syvennys, jonka hyllyllä on vaalea, suorakulmion muotoinen, ristiinraulittua esittävä veistos ja kimppu valkoisia kukkia maljakossa. Kaisa jatkaa:

”Turun tuomiokirkolla on kolme suojeluspyhimystä. Keskiajalla piispa Henrikin pyhänjäännöslipas oli tässä nykyisen saarnastuolin alla”, Kaisa kertoo viitaten taakseen. ”Neitsyt Marialla oli kaksi alttaria kuoriaitauksen pylväiden syvennyksissä”, hän jatkaa osoittaen kummallakin kädellä sivuilleen. ”Ja vuonna 1400 kirkko sai kolmannen suojeluspyhimyksen Pyhän Eerikin. Eerikin ja Henrikin alttarin paikka perustettiin sakariston oven viereen syvennykseen.” Nyt kuva näyttää lähempää taempana kajastanutta syvennystä seinässä, tällä kertaa suoraan edestä. Syvennyksen sisäseinissä on punaruskeita kiehkuroita koristeena. Kaisa kävelee kuvaan vasemmalta, pysähtyy ja kääntyy syvennystä kohti, tekee sen edessä ristinmerkin samalla niiten ja jatkaa taas matkaansa.

Kamera siirtyy kirkon sivulla sijaitsevaan kappeliin, jonka rajaa kirkkosalista musta, ristikkoinen rauta-aita. Kappeli on matalasta katosta huolimatta valoisa. Sen kirkkosalin puoleiseen seinään on maalattu kaksi hahmoa, joiden värit ja ääriviivat ovat aikojen kuluessa haalistuneet. Kaisa pysähtyy seisomaan hahmojen alapuolelle.

”On mahdollista, että pyhän Bartolomeuksen kappeli vihittiin käyttöön 1400. Bartolomeuksen alttari oli perustettu jo 1300-luvun loppupuolella, kun eräs Johan Kölnare halusi sovittaa murhan ja lahjoitti alttarin hyväksi kaksi maatilaa. Seinällä näkyy Bartolomeuksen kuva.” Kaisa osoittaa oikeanpuoleista hahmoa. ”Hänellä on kädessään nylkyveitsi, koska hänet nyljettiin elävältä”, Kaisa selittää. Kamera kurkkaa Kaisan vierestä Bartolomeuksen kuvaa hieman lähempää. Kuvasta saa vähän huonosti selvää, mutta veitsi, hahmon valkoinen kaapu ja kiharaiset hiukset erottuvat vaaleasta taustasta. Bartolomeuksen vieressä seisoo parrakas, tummaan kaapuun pukeutunut mies, joka kantaa oikeassa kädessään X:n muotoista ristiä.

Kamera seuraa Kaisaa kappelin toiselle puolelle. Kaisan takana näkyvät kirkkosalin etuosan puiset tuolit ja rauta-aita, joka erottaa kappelin kirkkosalista. ”Tämä Katariinan kappeli on kirkon vanhin kappeli”, Kaisa kertoo osoittaen vasemmalle kappelin sisälle. Kamera hyppää kirkkosalin puolelle nähdäkseen paremmin kappelin kaarevan sisäänkäynnin ja rautaisen ristikkoaidan, jonka portti on avoinna kirkkosaliin päin. Kappelin yhdeksänruutuisesta ikkunan kautta auringonsäteet pääsevät valaisemaan kappelin holvit, joista yhteen on maalattu kiemuraisten kasvien ympäröimä Katariina. Kuva on niin ajan haalistama, ettei siitä

tahdo erottaa muuta kuin päätä ympäröivän sädekehän ja hahmon hämävät ääriviivat. Katariinalla on kädessään miekka, ja hänen jaloissaan on särkynyttä kärrynpyörää muistuttava kuvio.

”Katariinan tunnus on teilipyörä ja sitä varten hän onkin kaikkien pyöriviä työkaluja käyttävien pyhimys. Savenvalajat, myllärit, kehrääjät – kaikki rukoilevat Pyhää Katariinaa”, Kaisa selittää, ja kamera kääntyy takaisin hänen puoleensa. ”Katariinan suomenkielinen suomennos on Kaisa. Kaisa Pietarintytär.” Kaisa taputtaa itseään rintaan. Ruutuun vasempaan alakulmaan ilmaantuu teksti ”Eeva-Kaisa Ahlamo. Kaisa Pietarintytär.”

”Juuri siksi minunkin asussani on teilipyörä”, Kaisa selittää viitaten mekossaan olevaan kuvioon. Hän hymyilee kameralle ja poistuu sitten kirkkosalin puolelle.

Kuva kalpenee valkoiseksi ruuduksi. Ruutuun ilmestyy teksti ”Turun tuomiokirkko keskiajalla 2018” ja sen jälkeen Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän logo, jossa on punaisista palloista muodostettu risti.

Tekstivastine: Iida Vesanto